Republika e Kosovës
Ministria e Zhvillimit Rajonal

atrc
Advocacy Training & Resource Center

Forcimi i bashkëpunimit ndërkomunal si mekanizëm për zhvillim socio-ekonomik më të balancuar rajonal në Kosovë

Projekti “Rrjeti Rajonal për Zhvillim Socio-Ekonomik”
Raport Hulumtimi dhe Hartëzimi i Mundësive

Gusht-Shtator 2026

Hulumtimi dhe
hartëzimi i mundësive

Bashkëpunimi ndërkomunal dhe zhvillimi socio-ekonomik rajonal - komunat e Prishtinës dhe Prizrenit

Përgaditur nga
ATRC

Përmbajtja

03 Përmbledhje ekzekutive

04 Hyrje dhe qëllimi i hulumtimit

04 Metodologjia

06 Konteksti socio-ekonomik rajonal

07 Gjetjet nga pyetësori komunal

10 Gjetjet nga pyetësori i OJQ-ve

12 Gjetjet nga pyetësori i bizneseve (NVM)

13 Analizë e integruar

14 Lidhja me planet zhvillimore komunale (PZHK)

16 Barrierat për bashkëpunim

17 Regjistri i mundësive të bashkëpunimit

20 Konkluzione

21 Rekomandime

Përmbledhje ekzekutive

Ky raport paraqet sfidat, nevojat dhe mundësitë e bashkëpunimit socio-ekonomik ndërmjet komunave të Prishtinës dhe Prizrenit, me fokus te bashkëpunimi ndërkomunal dhe zhvillimi rajonal i balancuar. Ai identifikon dhe harton mundësi konkrete bashkëpunimi ekonomik ndërmjet komunave, bizneseve dhe organizatave të shoqërisë civile - mundësi që mund të kthehen në marrëveshje, projekte të përbashkëta dhe rekomandime politikash. Analiza mbështetet në të dhëna parësore të mbledhura nga aktorë lokalë gjatë gushtit 2026, si dhe në burime zyrtare kombëtare.

Për këtë raport u konsultuan zyrtarë komunalë, organizata të shoqërisë civile dhe biznese të vogla e të mesme përmes pyetësorëve të strukturuar, të plotësuara me të dhëna zyrtare kombëtare. Gjetjet pasqyrojnë perceptimet dhe përvojat e këtyre aktorëve lokalë dhe ofrojnë një bazë cilësore dhe orientuese për vendimmarrje dhe për hartimin e nismave të përbashkëta.

Gjetjet kryesore tregojnë disa drejtime të përbashkëta. Së pari, aktorët e të tri kategorive shprehin gatishmëri të lartë për bashkëpunim ndërkomunal dhe për nënshkrimin e marrëveshjeve/memorandumeve. Së dyti, pengesat më të forta perceptohen si financiare dhe institucionale: te komunat mbizotëron mungesa e financimit dhe e mekanizmave koordinues, ndërsa bizneset raportojnë mbështetje thuajse inekzistente nga komuna. Së treti, sektorët me potencialin më të lartë të perceptuar janë turizmi, zejtaria/artizanati dhe bujqësia me agropërpunim, me një interes të qartë ndaj agjendës së gjelbër (menaxhim mbeturinash, ekonomi qarkore, energji e ripërtëritshme).

Në bazë të të dhënave, raporti identifikon dhe harton 34 mundësi konkrete bashkëpunimi (mbi objektivin prej 30 të parashikuar në aplikacion), të organizuara sipas sektorit, aktorëve dhe përfitimit të pritur. Ato shërbejnë si bazë e drejtpërdrejtë për forumet rajonale, për tri dokumentet e politikave (policy briefs) dhe për platformën dixhitale.

Hyrje dhe qëllimi i hulumtimit

Kosova karakterizohet nga një zhvillim socio-ekonomik i pabarabartë ndërmjet rajoneve dhe nga një nivel i ulët i bashkëpunimit të strukturuar ndërkomunal.

Projekti i ATRC-së synon të adresojë këtë sfidë duke ndërtuar rrjete bashkëpunimi ndërmjet komunave, bizneseve dhe qytetarëve në komunat e Prishtinës dhe Prizrenit, dhe duke promovuar politika të zhvillimit rajonal të balancuar.

Qëllimi i këtij hulumtimi është të krijojë bazën e evidencës për të gjitha aktivitetet pasuese të projektit. Konkretisht, ai: (a) dokumenton sfidat dhe nevojat socio-ekonomike të komunave të targetuara sipas perceptimit të aktorëve lokalë; (b) vlerëson gatishmërinë dhe pengesat për bashkëpunim ndërkomunal; dhe (c) harton një regjistër mundësish konkrete bashkëpunimi që mund të kthehen në marrëveshje, projekte të përbashkëta dhe rekomandime politikash.

Hulumtimi shërben si bazë evidence për nismat e bashkëpunimit rajonal dhe kontribuon në qëllimin e përgjithshëm për një zhvillim rajonal më të balancuar në Kosovë dhe për forcimin e bashkëpunimit ekonomik ndërmjet komunave.

Metodologjia

Hulumtimi u mbështet nga intervista të zhvilluara në terren me zyrtarë komunalë, organizata të shoqërisë civile dhe biznese të vogla e të mesme, të realizuara përmes pyetësorëve të strukturuar. Këto të dhëna u plotësuan me analizën e dokumenteve zyrtare - përfshirë planet zhvillimore komunale të Prishtinës dhe Prizrenit dhe strategjitë kombëtare. Të dhënat u analizuan pa ndryshuar përmbajtjen e përgjigjeve.

Instrumentet dhe mostra

Pyetësori	Fokusi tematik
Komunal (KOM)	Sfidat, nevojat, sektorët me potencial, aktorët, barrierat dhe mundësitë e bashkëpunimit ndërkomunal
OJQ	Profili, përvoja, kapacitetet, nevojat e komunitetit, rrjetet dhe mundësitë konkrete rajonale
Biznese / NVM	Profili, tregjet, nevojat, pengesat, bashkëpunimi biznesor dhe interesi për rrjet rajonal

Analiza

Përgjigjet me shkallë vlerësimi u përmblodhën sipas radhës së rëndësisë; përgjigjet me zgjedhje të shumëfishtë u grupuan sipas frekuencës; dhe përgjigjet e hapura u koduan në tema. Regjistri i mundësive u ndërtua duke kombinuar mundësitë konkrete të deklaruara nga vetë të anketuarit me sektorët e vlerësuar si me potencial të lartë.

Kufizimet (të rëndësishme për interpretim)

- **Karakteri i të dhënave:** gjetjet mbështeten në një numër të kufizuar aktorësh dhe janë cilësore e orientuese - jo statistikisht përfaqësuese. Ato tregojnë prirje dhe perceptime, jo përqindje të përgjithësueshme.
- **Përqendrim gjeografik:** pjesa më e madhe e aktorëve të anketuar janë nga Prizreni dhe më pak nga Prishtina, rekomandohet përfshirje më e gjerë e aktorëve të Prishtinës në fazat pasuese.
- **Vetë-raportim:** të dhënat pasqyrojnë perceptime e përvoja të aktorëve, jo matje objektive; disa fusha kanë përgjigje "Nuk e di / Nuk aplikohet".

Konteksti socio-ekonomik rajonal

Kuadri kombëtar i zhvillimit rajonal përcaktohet nga Strategjia për Zhvillim Rajonal 2020–2030 dhe Plani i saj i Veprimit, të miratuara nga Qeveria e Kosovës më 26 shkurt 2021 (Vendimi Nr. 05/67). Sipas MZHR-së, strategjia ndërtohet mbi tri objektiva strategjike, njëri prej të cilëve është koordinimi i politikave të zhvillimit rajonal.

Zhvillimi rajonal trajtohet gjithashtu si prioritet horizontal në Strategjinë Kombëtare për Zhvillim 2030, e cila thekson lidhjen e bujqësisë me industrinë vendore të përpunimit, kalimin drejt energjisë së ripërtëritshme dhe uljen e barrës mjedisore — drejtime që përkojnë me fokusin e projektit te prodhimi vendor dhe agjenda e gjelbër.

Tregu i punës dhe demografia (të dhëna zyrtare)

Sipas Agjencisë së Statistikave të Kosovës (ASK), Anketa e Fuqisë Punëtore për tremujorin e katërt 2024 raporton një shkallë papunësie prej rreth 10.9%, papunësi te të rinjtë (15–24 vjeç) rreth 18.4%, dhe një shkallë joaktiviteti rreth 56.4%, veçanërisht të lartë te gratë. Raporti i veçantë i ASK-së bazuar në Regjistrimin e Popullsisë (ReKos) 2024 jep një shkallë papunësie prej 13.9% dhe joaktivitet prej 51.6% (65.4% te gratë kundrejt 37.8% te burrat).

Sipas të njëjtave të dhëna të ASK-së (ReKos 2024), struktura sektoriale e punësimit udhëhiqet nga tregtia (rreth 19.7%), e ndjekur nga prodhimi (rreth 12.7%) dhe ndërtimtaria (rreth 9.6%).

Kosova ka një popullsi të re, me moshë mesatare rreth 35 vjeç dhe mbi 256 mijë të rinj në grupmoshën 15–24 vjeç.

Aplikacioni i projektit citon një përqendrim prej mbi 55% të investimeve dhe aktiviteteve ekonomike në rajonin e Prishtinës. Kjo shifër nuk u konfirmua dot nga një burim zyrtar i pavarur gjatë këtij hulumtimi dhe duhet trajtuar si pohim i projektit që kërkon verifikim përpara përdorimit në policy briefs.

Gjetjet nga pyetësori komunal

Zyrtarë komunalë u përgjigjën, nga Komuna e Prizrenit dhe Prishtinës, nga drejtori të ndryshme (shërbime publike, zhvillim ekonomik e turizëm, mirëqenie sociale, të drejta të njeriut e barazi gjinore). Shumica e të anketuarve ishin gra. Përvoja e tyre në institucion varion nga gjashtë muaj deri në mbi 25 vjet.

Sfidat socio-ekonomike

Në vlerësimin e ashpërsisë së sfidave (shkallë 1–5), sfida më e theksuar është kufizimi i kapaciteteve institucionale komunale, e ndjekur nga migrimi i popullsisë, papunësia te të rinjtë dhe mungesa e financimit. Në përgjigjet e hapura, buxheti komunal i pamjaftueshëm përmendet vazhdimisht, së bashku me mungesën e stafit dhe kostot e larta të jetesës.

Sfida (vlerësim 1–5)
Kapacitete institucionale komunale të kufizuara
Migrimi / largimi i popullsisë
Papunësia (veçanërisht te të rinjtë)
Mungesa e financimit për zhvillim
Mungesa e investimeve private
Mungesa e bashkëpunimit me komunat fqinje
Infrastrukturë e pamjaftueshme
Mungesa e informacionit për mundësi zhvillimi

Nevojat dhe mbështetja që mungon

Nevojat më urgjente të përzgjedhura janë tërheqja e investimeve, bashkërendimi me nivelin qendror dhe ngritja e kapaciteteve të stafit komunal, të ndjekura nga zonat/parqet ekonomike, aftësimi profesional dhe mekanizmat e bashkëpunimit ndërkomunal.

Lloji i mbështetjes që mungon më shumë është ai financiar, i ndjekur nga mbështetja ligjore/rregullative dhe informacioni/të dhënat.

Sektorët me potencial

Sektorët e vlerësuar me potencialin më të lartë zhvillimor janë zejtaria/artizanati, turizmi dhe bujqësia me agropërpunim. Ndër asetet e pashfrytëzuara përmenden potencialet natyrore e turistike, trashëgimia kulturore, të rinjtë si burim njerëzor dhe potenciali i riciklimit të mbeturinave si burim ekonomik.

Sektori (potencial 1–5)
Zejtari / artizanat
Turizëm
Bujqësi & agropërpunim
TIK
Prodhim / industri
Energji e ripërtëritshme

Bashkëpunimi ndërkomunal: gatishmëria dhe pengesat

Gatishmëria për bashkëpunim ndërkomunal është e lartë, dhe të gjithë të anketuarit u shprehën të gatshëm të nënshkruajnë një marrëveshje/memorandum bashkëpunimi.

Megjithatë, koordinimi aktual ndërmjet aktorëve vlerësohet si mesatar ose i dobët. Pengesa financiare u perceptua si më e forta, e ndjekur nga mungesa e mekanizmave koordinues dhe pengesat politike.

Fushat e propozuara për bashkëpunim janë paketa turistike rajonale, aplikime të përbashkëta për fonde, promovimi i përbashkët i investimeve, zinxhirët e vlerës bujqësore, infrastruktura e përbashkët dhe trajnimet. Ndër mundësitë konkrete të përmendura janë turizmi malor Dragash–Prizren, bashkëpunimi turistik me Therandën (Suharekën) dhe lidhja Prizren–Prishtinë për turizëm dhe për aftësim profesional të lidhur me sektorin e IT-së.

Gjetjet nga pyetësori i OJQ-ve

U përgjigjën 22 organizata: me seli në rajonin e Prizrenit dhe në Prishtinë, me vite themelimi nga 2004 deri në 2026. Fushat kryesore të veprimit janë kultura dhe trashëgimia, mjedisi dhe agjenda e gjelbër, rinia, barazia gjinore, arsimi, të drejtat e njeriut dhe turizmi. Vetëm 2 organizata e deklarojnë zhvillimin ekonomik lokal si fushë kryesore - pra rrjeti do të mbështetet fillimisht më shumë në aktorë social-kulturorë sesa ekonomikë.

Kapacitetet dhe nevojat

Një pjesë e mirë e organizatave kanë punuar në më shumë se një komunë (rregullisht ose rastësisht), çka tregon një bazë ekzistuese për veprim ndërkomunal. Fushat ku kërkohet më shumë forcim kapacitetesh janë ngritja e fondeve dhe komunikimi dixhital, e ndjekur nga rrjetëzimi ndërkomunal. Sfida më e ndjerë për punën e tyre është mungesa e financimit.

Nevojat e komunitetit dhe grupet e prekura

Nevojat socio-ekonomike të komunitetit, sipas OJQ-ve, udhëhiqen nga mundësitë për rininë, arsimi dhe aftësimi profesional, mundësitë për biznes/investime dhe shërbimet publike cilësore. Grupet e identifikuara si më të prekura janë të rinjtë dhe gratë, pastaj komunitetet jo-shumicë, personat me aftësi të kufizuara dhe bizneset e vogla.

Interesi për bashkëpunim rajonal

Interesi për bashkëpunim ndërkomunal/rajonal është shumë i lartë (shumica vlerësojnë 4–5 në 5). Për nënshkrimin e një memorandumi në kuadër të rrjetit rajonal, pjesa dërrmuese e organizatave u shprehën të gatshme të nënshkruajnë një memorandum, dhe asnjëra nuk e përjashtoi. Format e preferuara të bashkëpunimit janë projektet e përbashkëta, forumet/aktivitetet e përbashkëta dhe një platformë dixhitale rrjetëzimi.

Fushat me potencialin më të madh të perceptuar janë avokimi i përbashkët për politika, turizmi rajonal, kultura e trashëgimia, punësimi/aftësimi i të rinjve dhe dixhitalizimi.

Ndër rekomandimet për mekanizmat e koordinimit, organizatat theksojnë institucionalizimin formal të rrjetit, krijimin e platformave të përbashkëta për ndarjen e të dhënave, dhe rrjetëzim aktiv me strategji e prioritete të qarta - jo thjesht rrjetëzim formal.

Gjetjet nga pyetësori i bizneseve (NVM)

Bizneset e anketuara kanë seli në Prizren dhe Prishtinë nga sektori i hortikulturës/lulishte, sektori turizëm/hoteleri, agjenci turistike.

Tregjet, nevojat dhe pengesat

Bizneset e anketuara kanë tashmë furnitorë ose klientë të rregullt në komuna të tjera (Prishtinë, Gjakovë ose në gjithë territorin), çka tregon dinamikë ekzistuese ndërkomunale. Nevojat kryesore të deklaruara janë teknologjia/dixhitalizimi, qasja në tregje të reja, trajnimet dhe informacioni mbi mundësitë e grantëve. Pengesat perceptohen të ndryshme: disa biznese raportojn pengesa të mëdha (financim, fuqi punëtore e kualifikuar, informacion mbi tregje), ndërsa të tjerët i vlerësojnë pengesat si të vogla.

Një gjetje e fortë dhe e përsëritur është mungesa e mbështetjes komunale: të gjitha bizneset e vlerësojnë mbështetjen aktuale të komunës si shumë të ulët, asnjëri nuk ka pasur kontakt me komunën për çështje biznesi në dy vitet e fundit, dhe informimi për planet komunale të zhvillimit është i ulët. Mbështetja e pritur më shumë nga komuna është informacioni mbi grante/mundësi, trajnimet dhe ndërmjetësimi me investitorë.

Interesi për rrjet rajonal

Rëndësia e një rrjeti rajonal bashkëpunimi vlerësohet e lartë (4–5 në 5) nga bizneset e anketuara. Për nënshkrimin e një marrëveshjeje bashkëpunimi, disa u shprehën të gatshme, ndërsa të tjerët kërkuan më shumë informacion. Fushat me potencial për nisma të përbashkëta janë promovimi/marketingu i përbashkët i rajonit, trajnimet e përbashkëta, zhvillimi i produkteve/shërbimeve të reja, pjesëmarrja e përbashkët në panaire/eksport dhe furnizimi i përbashkët. Bizneset e anketuara do të merrnin pjesë në forumet e projektit dhe pranojnë të kontaktohen.

Analizë e integruar

Kryqëzimi i gjetjeve nga të tri kategoritë nxjerr disa tema të përbashkëta që duhet të udhëheqin aktivitetet pasuese:

- **Gatishmëri e gjerë, mekanizma që mungojnë:** të tri kategoritë shprehin gatishmëri të lartë për bashkëpunim dhe për nënshkrim marrëveshjesh, por koordinimi aktual vlerësohet i dobët. Boshllëku nuk është te vullneti, por te mekanizmi formal.

- **Financimi si pengesa mbizotëruese:** mungesa e financimit renditet e para te komunat, OJQ-të dhe (pjesërisht) te bizneset - çka i jep peshë aplikimeve të përbashkëta për fonde si pikënisje praktike.

- **Hendeku komunë-biznes:** bizneset raportojnë mungesë kontakti dhe mbështetjeje nga komuna, ndërsa komunat kërkojnë tërheqje investimesh - një mospërputhje që rrjeti mund ta adresojë drejtpërdrejt.

- **Konvergjencë sektoriale:** turizmi (kulturor, malor, rural), trashëgimia kulturore, agropërpunimi dhe zejtaria dalin si sektorë ku interesat e komunave, OJQ-ve dhe bizneseve mbivendosen.

- **Rinia dhe gratë në qendër:** të rinjtë dhe gratë identifikohen si grupet më të prekura dhe njëkohësisht si asete të pashfrytëzuara.

- **Agjenda e gjelbër si urë lidhës:** menaxhimi i mbeturinave, ekonomia qarkore dhe energjia e ripërtëritshme përmenden nga komunat, OJQ-të dhe pjesërisht bizneset, duke përkuar me fokusin e policy briefs-ave te prodhimi vendor dhe agjenda e gjelbër.

Lidhja me planet zhvillimore komunale - PZHK

Gjetjet e këtij hulumtimi u krahasuan me planet zhvillimore komunale (PZHK) të të dy komunave, dokumente statutore që përcaktojnë prioritetet afatgjata të zhvillimit.

Qëllimi është të verifikohet nëse mundësitë e identifikuara nga aktorët lokalë përputhen me prioritetet zyrtare - çka do t'u jepte atyre legjitimitet dhe do të lehtësonte zbatimin.

Komuna e Prishtinës

Plani Zhvillimor Komunal i Prishtinës e përcakton vizionin e qytetit si kryeqytet dhe si “qytet për të rinjtë”, dhe identifikon pesë sfida kryesore zhvillimore: ekonomia dhe punësimi; trashëgimia dhe zhvillimi i qëndrueshëm; përdorimi racional i hapësirës; cilësia e mjedisit të jetesës; dhe arritja e standardeve ndërkombëtare.

Ndër prioritetet e tij janë promovimi i ndërmarrësisë së bazuar në ekonominë e dijes, lidhja me rrjetet vendore e ndërkombëtare, partneriteti publiko-privat, zonat dhe inkubatorët e biznesit, si dhe roli qendror i të rinjve.

Përputhja me gjetjet: prioriteti i tërheqjes së investimeve, zonat ekonomike, aftësimi profesional (veçanërisht në IT) dhe punësimi i të rinjve, të gjitha të ngritura nga të anketuarit, përkojnë drejtpërdrejt me sfidën e parë të planit (ekonomia dhe punësimi) dhe me prioritetet e tij për ndërmarrësi e rrjetëzim.

Komuna e Prizrenit

Plani Zhvillimor Komunal i Prizrenit organizohet rreth objektivave për zhvillimin urban dhe rural; lëvizshmërinë dhe transportin; trashëgiminë kulturore dhe burimet natyrore; mjedisin ekonomik dhe bujqësinë; si dhe infrastrukturën dhe shërbimet publike.

Plani përcakton edhe zona hapësinore të dedikuara për turizëm kulturor, turizëm malor dhe agroturizëm, dhe i identifikon si sfida kryesore ekonominë joformale, papunësinë, mungesën e prodhimit të organizuar industrial e bujqësor, degradimin mjedisor dhe migrimin.

Përputhja me gjetjet: gjetjet për turizmin (kulturor, malor dhe rural), agropërpunimin, zejtarinë/artizanatin, menaxhimin e mbeturinave dhe shqetësimin për migrimin përkojnë fort me objektivat sektoriale dhe zonat e zhvillimit të planit, duke treguar se nismat e propozuara mund të mbështeten drejtpërdrejt te dokumenti zyrtar i komunës.

Përfundim: mundësitë e identifikuara nga aktorët lokalë nuk janë të shkëputura nga planifikimi zyrtar, ato e forcojnë zbatimin e prioriteteve ekzistuese komunale, gjë që i jep peshë dhe legjitimitet nismave të rrjetit rajonal.

Barrierat për bashkëpunim

Barrierat e raportuara janë kryesisht strukturore dhe mund të grupohen si më poshtë, sipas peshës së perceptuar:

Kategoria	Përshkrimi i barrierës sipas të dhënave
Financiare	Mungesa e financimit dhe e fondeve për nisma të përbashkëta, pengesa më e fortë te komunat dhe ndër më të fortat te OJQ-të.
Institucionale / koordinuese	Mungesa e mekanizmave formalë të koordinimit (te komunat) dhe kapacitete institucionale të kufizuara.
Politike	Gara/ndryshime politike mes komunave dhe mungesë vullneti politik lokal.
Ligjore / administrative	Kufizime në kuadrin ligjor e administrativ për bashkëpunimin ndërkomunal (mungon ende një ligj i veçantë për zhvillim rajonal).
Informacioni / besimi	Mungesë informacioni për aktorët e tjerë dhe, te OJQ-të, mungesë besimi e konkurrencë për të njëjtat fonde.
Hendeku komunë–biznes	Mungesë kontakti dhe mbështetjeje të komunës ndaj bizneseve lokale.

Regjistri i mundësive të bashkëpunimit

Tabela e mëposhtme harton 34 mundësi konkrete bashkëpunimi të nxjerra nga të dhënat e pyetësorëve (mundësi të deklaruara nga vetë të anketuarit dhe sektorë me potencial të lartë). Kjo tejkalon objektivin e aplikacionit prej të paktën 30 mundësive dhe përbën bazën për forumet, policy briefs-at dhe platformën. Kolona “Burimi” tregon nga cili pyetësor buron mundësia.

Nr	Mundësia	Sektori	Akterët / komunat	Burimi	Përfitimi i pritur
1	Paketa turistike rajonale Prizren–Prishtinë	Turizëm	Komunat, operatorë turistikë	KOM	Ofertë e përbashkët, rritje e qëndrimit dhe shpenzimit të vizitorëve
2	Turizëm malor Dragash–Prizren (agroturizëm)	Turizëm rural	Komuna Prizren, Dragash, fshatra	KOM	Zhvillim i zonave rurale, të ardhura për fshatrat malore
3	Bashkëpunim turistik Prizren–Therandë (Suharekë)	Turizëm	Komuna Prizren, Suharekë	KOM	Zgjerim i rrjetit turistik ndërkomunal
4	Promovim i përbashkët i investimeve	Investime	Komunat, investitorë privatë	KOM	Profil më i lartë rajonal, tërheqje investimesh
5	Aplikime të përbashkëta për fonde (BE/donatorë)	Financim	Komunat, OJQ-të	KOM, OJQ	Qasje në fonde më të mëdha, ndarje kostosh
6	Zinxhirë vlere bujqësorë ndërkomunalë	Bujqësi/agropërpunim	Komunat, fermerë, përpunues	KOM	Lidhje prodhim–përpunim–treg, vlerë e shtuar vendore
7	Infrastrukturë e përbashkët ndërkomunale (rrugë, ura, zona)	Infrastrukturë	Komunat	KOM	Kosto më e ulët për njësi, lidhje më e mirë territoriale
8	Zona/parqe ekonomike të përbashkëta	Zhvillim ekonomik	Komunat, biznese	KOM	Hapësirë për prodhim dhe punësim, tërheqje SME-sh
9	Trajnime & ngritje kapacitetesh të përbashkëta	Kapacitete	Komunat, OJQ, biznese	KOM, OJQ, NVM	Staf e biznese më të afta, kosto e ndarë e trajnimit
10	Menaxhim i përbashkët i mbeturinave / ekonomi qarkore	Agjenda e gjelbër	Komunat, OJQ mjedisore	KOM	Mjedis më i pastër, riciklim si burim ekonomik

Nr	Mundësia	Sektori	Akterët / komunat	Burimi	Përfitimi i pritur
11	Aftësim profesional i lidhur me tregun e punës (IT)	Punësim/arsim	Komunat, institucione aftësuese	KOM	Ulje e papunësisë së të rinjve, forcë punëtore e kualifikuar
12	Brand rajonal i produkteve të zejtarisë/artizanatit	Zejtari	Komunat, zejtarë, OJQ kulturore	KOM, OJQ	Identitet i përbashkët, treg më i gjerë për artizanët
13	Rrjet ndërkomunal i turizmit kulturor & natyror (KonTur)	Turizëm/kulturë	Prizren, Rahovec, Suharekë, operatorë	OJQ	Rrjet turistik, promovim i përbashkët i ofertës
14	Platformë digjitale për trashëgiminë & turizmin	Dixhitalizim/kulturë	Komunat e rajonit të Prizrenit, qendra rajonale	OJQ	Narrativë e përbashkët digjitale, dukshmëri e aseteve
15	Edukim jo-formal, art & aktivizim rinie ndërkomunal	Rini/kulturë	Shkolla, qendra rinore, OJQ	OJQ	Aktivizim i të rinjve, hapësira përfshirëse
16	Politika lokale gjithëpërfshirëse për grupet e cenueshme	Politika sociale	Prizren, Prishtinë, Suharekë, Gjakovë	OJQ	Shkëmbim praktikash, politika në dobi të grupeve të cenueshme
17	Rrjetëzim për të drejtat pronësore	Të drejta/qeverisje	Komunat, OJQ e specializuar	OJQ	Rregullim i të drejtave pronësore, siguri juridike
18	Menaxhimi i rrezikut nga fatkeqësitë & klima	Agjenda e gjelbër	Komunat, institut i specializuar	OJQ	Qëndrueshmëri ndaj ndryshimeve klimatike
19	Ngjarje/festival kulturor rajonal	Kulturë	Gjakovë, Mitrovicë, Pejë, OJQ	OJQ	Ngritje kapacitetesh, promovim kulturor rajonal
20	Avokim i përbashkët për politika rajonale	Avokim/politika	OJQ, komunat	OJQ	Zë më i fortë ndaj nivelit qendror, politika më të mira
21	Nismë rajonale për punësim & aftësim të të rinjve	Punësim/rini	Komunat, OJQ, biznese	OJQ, KOM	Ulje e migrimit, mundësi punësimi për të rinjtë
22	Shërbime dixhitale/online të përbashkëta	Dixhitalizim	Komunat, OJQ, biznese	OJQ, NVM	Efikasitet, qasje më e mirë në informacion
23	Fuqizimi ekonomik i grave — nismë ndërkomunale	Barazi gjinore	Komunat, OJQ të grave, biznese	KOM, OJQ	Punësim i grave, pjesëmarrje ekonomike

Nr	Mundësia	Sektori	Akterët / komunat	Burimi	Përfitimi i pritur
24	Promovim/marketing i përbashkët i rajonit	Turizëm/marketing	Biznese, komunat	NVM	Dukshmëri e rajonit, më shumë klientë
25	Pjesëmarrje e përbashkët në panaire / eksport	Tregti/eksport	Biznese, oda/shoqata	NVM	Qasje në tregje të reja, ekonomi shkalle
26	Blerje/furnizim i përbashkët (grup furnizimi)	Zinxhir vlere	Biznese	NVM	Kosto më të ulëta, fuqi negociuese
27	Zhvillim i produkteve/shërbimev e të reja të përbashkëta	Ndërmarrësi	Biznese, institucione aftësuese	NVM	Diversifikim, konkurrueshmëri
28	Klaster i turizmit & gastronomisë (Prizren → rajon)	Turizëm/gastronomi	Hotele, agjenci, Esnaf	NVM	Ofertë e integruar, standardizim cilësie
29	Produkte hortikulturore/lulishte me treg rajonal	Bujqësi/tregti	Biznese, klientë Prishtinë/Gjakovë	NVM	Zgjerim tregu jashtë komunës
30	Platformë dixhitale rajonale për rrjetëzim biznesor	Dixhitalizim	Biznese, OJQ, komunat	NVM, OJQ	Shkëmbim mundësish, lidhje furnitor–klient
31	Projekte të përbashkëta për energji të ripërtëritshme (solar)	Agjenda e gjelbër	Komunat	KOM	Kursim energjie, ulje emetimesh
32	Agroturizëm & turizëm rural në fshatra	Turizëm rural	Komunat, fshatra, biznese	KOM	Shfrytëzim i aseteve rurale, të ardhura lokale
33	Mekanizëm i përhershëm koordinimi (marrëveshje kuadër Prizren–Prishtinë)	Qeverisje	Komunat	KOM, OJQ	Koordinim i qëndrueshëm, reduktim i fragmentimit
34	Grup pune / pikë informacioni për tërheqjen e investimeve	Investime	Komunat, biznese	KOM, NVM	Informacion i centralizuar, lehtësim investimesh

Shënim mbi komunat e përmendura: disa mundësi përmendin komuna përtej Prishtinës dhe Prizrenit (p.sh. Suharekë, Rahovec, Dragash, Gjakovë), sepse ashtu janë deklaruar nga të anketuarit. Në kuadër të këtij projekti, fokusi mbetet te komunat e Prishtinës dhe Prizrenit; komunat e tjera trajtohen si partnerë të mundshëm të zgjerimit.

Konkluzione

Të dhënat, megjithë kufizimet e mostrave, japin një sinjal të qartë dhe të qëndrueshëm: aktorët lokalë në komunat e targetuara janë të gatshëm për bashkëpunim ndërkomunal, por u mungon një mekanizëm formal, financim i dedikuar dhe informacion i përbashkët.

Turizmi, trashëgimia kulturore, agropërpunimi, zejtaria dhe agjenda e gjelbër janë fushat ku interesat e komunave, OJQ-ve dhe bizneseve mbivendosen më qartë, ndërsa të rinjtë dhe gratë janë njëkohësisht grupet më të prekura dhe potenciali më i pashfrytëzuar.

Regjistri i 34 mundësive tregon se ekziston material i mjaftueshëm konkret për të ushqyer forumet rajonale, për të nxitur nënshkrimin e së paku shtatë marrëveshjeve bashkëpunimi (duke përfshirë komunat, bizneset dhe OJQ-të) dhe për të hartuar tri policy briefs të bazuara në evidencë.

Rekomandime

Rekomandimet e mëposhtme rrjedhin nga gjetjet dhe synojnë të orientojnë hapat e ardhshëm, jo vetëm gjatë projektit, por edhe pas tij, për të siguruar që bashkëpunimi rajonal të vazhdojë, të thellohet dhe të mbetet i qëndrueshëm.

- **Institucionalizimi i bashkëpunimit ndërkomunal -** formalizimi i një mekanizmi të qëndrueshëm koordinimi mes komunave, që vazhdon të funksionojë edhe pas përfundimit të projektit dhe nuk varet nga një aktivitet i vetëm.

- **Sigurimi i qëndrueshmërisë financiare** - identifikimi i burimeve afatgjata të financimit (buxhete komunale, fonde të BE-së, donatorë) për nismat e përbashkëta, në mënyrë që bashkëpunimi të mos ndalet me mbarimin e projektit.

- **Integrimi i gjetjeve në planifikimin zyrtar** - përfshirja e mundësive dhe rekomandimeve në planet zhvillimore komunale dhe në buxhetet e komunave, që ato të kthehen në angazhime institucionale afatgjata.

- **Forcimi i qëndrueshëm i lidhjes komunë–biznes–shoqëri civil**e - mbajtja e këtij bashkëpunimi si praktikë e vazhdueshme dhe jo si veprim i njëhershëm

- **Gjithëpërfshirja si parim i përhershëm** - vazhdimi i përfshirjes kuptimplote të të rinjve dhe grave në të gjitha nismat, edhe përtej afateve të projektit.

- **Mbajtja e gjallë dhe përditësimi i bazës së të dhënave -** përditësimi periodik i evidencës dhe zgjerimi i saj (përfshirë balancimin e mbulimit ndërmjet komunave), për të mbështetur vendimmarrjen në të ardhmen.

- **Qëndrueshmëria e rrjetit dhe e platformës** - sigurimi që rrjeti i aktorëve dhe platforma dixhitale të mirëmbahen, të zgjerohen dhe të mbeten të qasshme pas projektit, si dhe monitorimi i vazhdueshëm i rezultateve të bashkëpunimit.

Burimet dhe referencat

Burimet parësore (të dhëna të projektit)

- Rezultatet e pyetësorit me zyrtarët komunalë.
- Rezultatet e pyetësorit me organizatat e shoqërisë civile (OJQ).
- Rezultatet e pyetësorit me bizneset e vogla dhe të mesme (NVM).
- Aplikacioni i projektit "Rrjeti Rajonal për Zhvillim Socio-Ekonomik", ATRC.

Burimet zyrtare

- Ministria e Zhvillimit Rajonal - Strategjia për Zhvillim Rajonal 2020–2030 dhe Plani i Veprimit.
- Ministria e Zhvillimit Rajonal - Programi për Zhvillim Rajonal të Balancuar.
- Zyra e Kryeministrit - Strategjia Kombëtare për Zhvillim 2030.
- Agjencia e Statistikave të Kosovës (ASK) - të dhëna mbi tregun e punës dhe strukturën socio-ekonomike.
- Komuna e Prishtinës - Plani Zhvillimor Komunal.
- Komuna e Prizrenit - Plani Zhvillimor Komunal.
- Strategjia për Bujqësi dhe Zhvillim Rural (për komponentin e agropërpunimit).

Përmbajtja e këtij dokumenti është përgjegjësi vetëm e Advocacy Training and Resource Center (ATRC) dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Ministrisë së Zhvillimit Rajonal

